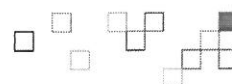

Ocena rozprawy habilitacyjnej i dorobku naukowego dr Brygidy Gasztold

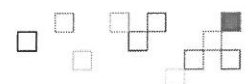
1. Omówienie i ocena rozprawy habilitacyjnej.

Książka dr Brygidy Gasztold *Stereotyped, Spirited, and Embodied: Representations of Women in American Jewish Fiction*, stanowiąca podstawę wszczęcia przewodu habilitacyjnego autorki, jest 250 stronicową monografią poświęconą obrazowi kobiet w literaturze żydowsko-amerykańskiej. Na książkę składają się trzy obszernie rozdziały, z których każdy traktuje o jednym określonym w tytule aspekcie tego obrazu: pierwszy o stworzonych przez literaturę żydowsko-amerykańską stereotypach kobiet, drugi o duchowości judaistycznej w obiorze współczesnych pisarek, a trzeci o potraktowaniu przez nie ciała kobiecego. O ile kwestia genezy i funkcji stereotypów ujęta została przede wszystkim poprzez pryzmat historyczno-kulturowy i poprzez raczej szkicowe odniesienia do literackich tekstów z końca XIX i pierwszej połowy XX wieku, o tyle dwa pozostałe zagadnienia zostały omówione już na podstawie bogatego wyboru z amerykańskiej literatury żydowskiej drugiej połowy XX wieku. Również jednak i w tych dwóch rozdziałach utwory literackie są interpretowane w bardzo obszernie potraktowanym kontekście przemian w społecznej i kulturowej sytuacji żydowskiej mniejszości w Ameryce w ostatnim półwieczu. Kreśląc w swojej monografii literacki obraz kobiety we współczesnej literaturze amerykańsko-żydowskiej, p. dr Gasztold skupia się na twórczości kilkunastu pisarek, jedynie okazjonalnie nawiązując do pisarstwa mężczyzn. Ten wybór ma kilka uzasadnień. Po pierwsze literatura pisana przez kobiety, jako naturalnie nasycona problematyką kobiecą, oferuje tu szczególnie bogaty materiał badawczy. Po drugie, tworzona w dobie przełomu feministycznego drugiej połowy XX wieku, proponuje zazwyczaj nowatorskie, polemiczne wobec stereotypów refleksje na temat tożsamości i miejsca kobiety w świecie wciąż zdominowanym przez patriariat. Po trzecie, zagadnieniem wyraźnie obecnym w pisarstwie amerykańskich Żydówek jest kwestia etniczności i etnicznej tożsamości, które to zagadnienie od kilku dekad praktycznie zniknęło z kręgu zainteresowań pisarzy żydowsko-amerykańskich, w większości

całkowicie już zasymilowanych i podejmujących w swoich książkach nienaznaczone etnicznością tematy ogóln amerykańskie. Celem, który dr Gasztold stawia sobie w studium jest więc opisanie wyłaniającej się z kart tej literatury pisanej przez Amerykanki o żydowskich korzeniach „amerykańsko-żydowskiej bohaterki literackiej” doby postmodernistycznej, postreligijnej i postetnicznej.

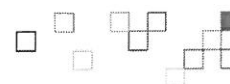
Rozdział I poświęcony jest stereotypom żydowskich kobiet w literaturze amerykańskiej, przy czym same odwołania do literatury są tu wyraźnie zdominowane przez rozważania historyczno-socjologiczne poświęcone procesowi ewolucji wyobrażeń Żydówek i Żydów w Ameryce na przestrzeni ostatnich 150 lat. Interpretując stereotypy jako psychologicznie, społecznie i kulturowo zdeterminowane kody dominujących w danym okresie przekonań na temat roli i miejsca kobiet w społeczności, w tym zwłaszcza w relacji do mężczyzn, książka wyróżnia pięć stereotypów charakterystycznych dla stulecia pomiędzy połową XIX a połową XX wieku. Pierwszy z nich to stereotyp „egzotycznej Żydówki”, uwodzicielskiej i przez to niebezpiecznej, powstały jeszcze w Europie, ale przetransponowany na grunt amerykański przez literaturę o zabarwieniu antysemitycznym. Drugi, autorstwa już samych żydowskich emigrantów, to stereotyp „matki z getta” jako uosobienia kulturowej ciągłości pomiędzy światami wschodnioeuropejskiego *shtetl* i emigranckiej Ameryki. Ta postać z jednej strony, jako kustoszka żydowskich tradycji i wartości, nacechowana jest pozytywnie; z drugiej, jako obciążenie dla dzieci ogarniętych ambicjami asymilacyjnymi, uosabia ich niechęć do własnego, niewygodnego kulturowo dziedzictwa. Z tego samego okresu, to jest ze schyłku XIX i początku XX wieku pochodzi trzeci ze stereotypów – „dziewczyny z getta”. Ten jest już jednoznacznie negatywny i stygmatyzuje młodą, ambitną, ale pustą parweniuszkę, która by wydostać się z getta, gra kartą swojej urody, nieporadnie i bez gustu udając Amerykankę. Stereotyp czwarty, „żydowskiej matki” (niekożsamej z „matką z getta”) powstał jako produkt intensywnej i owocnej asymilacji amerykańskich Żydów w okresie po II wojnie światowej. Stereotypowa „żydowska matka” jest bogata, ale o ograniczonych horyzontach; jest też nieznośnie nadopiekuńcza. Swoich synów infantyлізуje, osacza i uzależnia od siebie psychicznie, córkom natomiast zakreśla najbardziej tradycyjny i wąski horyzont aspiracji, czyli małżeństwo z „porządnym chłopcem z żydowskiego domu” oraz posiadanie gromadki dzieci. Wreszcie stereotyp najmłodszy, pochodzący z lat 60 XX wieku, to stereotyp „żydowskiej księżniczki”, czyli wychowanej w dobrobycie, zepsutej i pustej materialistki, osoby społecznie nieproduktywnej i emocjonalnie upośledzonej. Wszystkie te stereotypy są przedstawione i zinterpretowane jako spełniające konkretne społeczno-kulturowe funkcje na różnych etapach historii Żydów amerykańskich. Jako tworzone przez kulturę głęboko patriarchalną, służyły w

pierwszym rzędzie potwierdzeniu hierarchicznych zależności pomiędzy płciami, dawały wyraz judaistycznej mizoginii i zinternalizowanemu przez amerykańskich Żydów antysemityzmowi, ale również metaforyzowały niepokoje związane z asymilacją, utratą etnicznych więzi i rosnącym bogactwem drugiej i trzeciej generacji emigrantów.

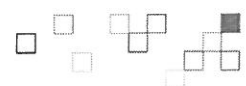
W drugiej połowie XX wieku w literaturze amerykańsko-żydowskiej, zdominowanej d lat 70 przez mężczyzn, pojawiła się spora grupa pisarek, takich jak Rebecca Goldstein, Tova Mirvis, Pearl Abraham, Anne Roiphe, Erica Jong, Cynthia Ozick, czy Allegra Goodman. Parametry ich twórczości wyznaczyło kilka czynników: z jednej strony spektakularny awans społeczny i sukces asymilacyjny amerykańskich Żydów, którzy nieomal doskonale wtopili się w amerykański mainstream, a z drugiej obserwowany od lat 80, renesans etniczności; z jednej strony frontalny atak feminizmu na kultury patriarchalne, a z drugiej wyniki z rozbudzonych zainteresowań etnicznością kurs na nowe odczytanie i dowartościowanie często zbyt pochopnie odrzuconych tradycyjnych spuścizn kulturowych, zwłaszcza w obszarze religii i relacji pomiędzy płciami. Pod wpływem tych czynników, amerykańskie pisarki pochodzenia żydowskiego stały się, w sposób mniej lub bardziej świadomy, uczestniczkami kolektywnego przedsięwzięcia literackiego polegającego na demontażu dominujących dotąd w literaturze stereotypów amerykańskich Żydek. Dokonały tego stwarzając w swoich powieściach całą galerię postaci kobiecych reprezentujących bardzo różnorodne typy psychiczne, rodzaje doświadczenia, opcje ideologiczne, poglądy religijne i polityczne. W drugim i trzecim rozdziale książki Brygidy Gasztold, twórczość tych pisarek zostaje przeanalizowana pod dwoma kątami – wyzwolonej przez feminizm i etniczny renesans potrzeby określenia się kobiety wobec androcentrycznego i patriarchalnego judaizmu, oraz zainspirowanej feminizmem rewaluacji cielesności w kontekście żydowskiej tożsamości i tradycji.

Wizja miejsca judaizmu w życiu współczesnych Amerykanek pochodzenia żydowskiego jest analizowana w książce Gasztold w oparciu o cztery powieści—*1185 Park Avenue* i *Lovingkindness* Anne Roiphe, *The Outside World* Tovy Mirvis i *Paradise Park* Allegrzy Goodman—oraz opowiadanie „Rabbinical Eyes” autorstwa Rebekki Goldstein. Teksty te nakreślają pewien wachlarz postaw duchowych możliwych w dobie pełnej asymilacji, feministycznych przewartościowań kulturowych oraz postmodernistycznego pluralizmu. Typowa dla tej literatury jest wyjściowa sytuacja międzypokoleniowego konfliktu generującego narracyjną dramaturgię. Może to być konflikt pomiędzy całkowicie zasymilowanymi i duchowo indyferentnymi rodzicami z trzeciego pokolenia emigracji a ich dziećmi, które targane tożsamościowymi niepokojami, próbują się określić poszukując swoich korzeni w judaizmie, także tym ortodoksyjnym. Alternatywą jest konflikt pomiędzy

rodzicami wiernymi ortodoksji a dziećmi, zwłaszcza córkami, buntującymi się przeciw ortodoksyjnej marginalizacji kobiety i ograniczeniom życiowych możliwości, na jakie ta skazuje je w sferze religijnej i społecznej. Wszystkie analizowane przez Brygidę Gasztold teksty odrzucają postawę całkowitej negacji judaizmu (lub zredukowania jego znaczenia wyłącznie do praktyk kulturowych) charakterystyczną dla pokoleń walczących o asymilację, dostrzegają bowiem w jego różnorodnych możliwych odmianach ostatni wyznacznik etnicznej tożsamości Żydów w wielokulturowym społeczeństwie amerykańskim. U Roiphe i Mirvis, judaizm ortodoksyjny przedstawiony jest jako religia, w której najmłodsze pokolenie amerykańskich Żydów odnajduje nie tylko swoją tożsamość, ale też poczucie duchowej pewności i bezpieczeństwa w świecie naznaczonym moralną dezorientacją i genderowym rozmyciem ról społecznych. Motywem towarzyszącym jest dowartościowanie ortodoksji jako dostatecznie pojemnej, by—w ramach zakreślonych granic—pomieścić dążenia do wolności i samorealizacji powieściowych bohaterek. Przez Allegrę Goodman, z kolei, judaizm jest potraktowany jako świadomy wybór duchowy (nie zaś element odziedziczonej tradycji etnicznej) i przedstawiony jako religia otwarta na wyzwania postnowoczesności, zdolna do ewolucji i adaptacji do duchowych potrzeb współczesnego człowieka.

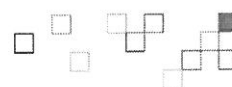
Przedmiotem III rozdziału (najdłuższego, bo stanowiącego prawie połowę książki) jest cielesność. Otwiera go obszerny wstęp historyczno-teoretyczny będący prezentacją różnorodnych dyskursów cielesności w tradycji zachodniej. W szkicu tym wyróżniają się trzy obszary szczególnego zainteresowania. Jeden to ortodoksyjna żydowska percepcja ciała w ogóle jako bytu podrzędnego w stosunku do umysłu, w szczególności zaś ciała kobiecego jako synonimu nieczystości i pokusy. Drugi to rola ciała w dyskursach antysemitycznych i asymilacyjnych. Wreszcie trzeci, to dwudziestowieczna feministyczna reinterpretacja ciała jako konstruktu ideologicznego i kulturowego, służącego w przypadku kobiet do ich społecznej marginalizacji i sprawowania nad nimi kontroli. Szkic ten pozwala dokładniej zrozumieć nie tylko, jak istotną rolę odgrywało ciało w historycznym procesie amerykańskiej żydowskiej emigracji, ale też jak w literaturze współczesnych pisarek pochodzenia żydowskiego staje się ono przedmiotem polemiki z tradycją i ortodoksją oraz materiałem budowania kobiecej i żydowskiej tożsamości. W powieściach takich jak *The Outside World* Tovy Mirvis czy *The Romance Reader* i *Giving up America* Pearl Abraham, młode żydowskie bohaterki sprzeciwiają się ostrym regułom ortodoksji, buntują przeciwko segregacji płci w obszarze religijnym, naruszają przyjęte normy ubraniowe, odkrywają swoją cielesność i seksualność, ale ostatecznie nie tyle odrzucają swoje kulturowe dziedzictwo, ile starają się znaleźć wewnątrz niego miejsce dla swojej dowartościowanej feministycznie kobiecości. Z kolei w powieściach Rebekki Goldstein *The Mind-Body Problem* i *The Late Summer Passion of a Woman of Mind* przedmiotem kontestacji staje się charakterystyczne dla judaizmu uprzywilejowanie umysłu względem ciała. Fabularyzując różnorakie problemy

wykształconych i ambitnych kobiet z kręgów uniwersyteckich związane z budowaniem własnej kariery naukowej i jednoczesnym poszukiwaniem równowagi pomiędzy ciałem i duszą, Goldman z jednej strony wskazuje na konieczność przewyciężenia patriarchalnej negacji kobiecego intelektu i judaistycznej wrogości wobec kobiecej cielesności, a z drugiej obnaża powszechność patriarchalnych postaw na nieoczekiwanie wielu poziomach życia amerykańskiego mainstreamu—społecznym, kulturowym, akademickim, czy umysłowym.

Książka Brygidy Gasztold jest wartościową kontrybucją do badań nad literaturą żydowską w Stanach Zjednoczonych drugiej połowy XX. Autorka w poważnym stopniu koryguje rozpowszechnione wyobrażenie o tej literaturze jako zdominowanej przez mężczyzn, a od lat siedemdziesiątych progresywnie zatracającej swój unikalny etniczny charakter z powodu po pierwsze wyczerpania typowych dla niej tematów emigranckich, a po drugie całkowitego wchłonięcia zlaicyzowanej i zasymilowanej mniejszości żydowskiej przez amerykański mainstream. Poświęcając swoje opracowanie powieściopisarstwu kobiet i skupiając uwagę na tych pisarkach, które eksponują swoje żydowskie korzenie, Gasztold ilustruje pochopność obiegowego przekonania o „końcu literatury żydowskiej w Ameryce”, zapoczątkowanego słynnym esejem Irvinga Howe z roku 1977. Jej książka dokumentuje w szczególności, że w pisarstwie kobiet z drugiego i trzeciego pokolenia Żydów w Stanach Zjednoczonych, tematyka specyficznie etniczna (w tym wypadku doświadczenie życia pomiędzy światami postmodernistycznej Ameryki i mniej lub bardziej ortodoksyjnego judaizmu) pozostaje nie tylko wciąż żywo obecna, ale jest też potraktowana przez specyficzny pryzmat wrażliwości feministycznej. Ten drugi fakt prowadzi dodatkowo do przełamania dominacji w amerykańskiej literaturze żydowskiej negatywnych i prześmiewczych stereotypów kobiet. Analizowane powieści zaludniają ją postaciami z krwi i kości, skomplikowanymi psychologicznie i uosabiającymi złożoność wyborów, wobec jakich stawia powieściowe bohaterki rozdzwięk pomiędzy kulturowymi ofertami dwóch światów, które to oferty poddają krytycznej ocenie właśnie jako kobiety.

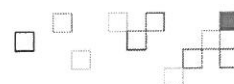
Choć poświęcona przede wszystkim literaturze żydowskiej, książka ma niewątpliwie swój wkład również w poszerzenie perspektywy na literaturę i kulturę amerykańską. Zachęca bowiem do spojrzenia na omawiane teksty w szerszym kontekście renesansu literatury etnicznej i feministycznej w drugiej połowie XX wieku. Studium dr Gasztold dokumentuje istnienie ewidentnych paraleli pomiędzy sposobami potraktowania problematyki etnicznej przez pisarzy o bardzo różnych korzeniach. I tak, podobnie jak w innych amerykańskich literaturach etnicznych, w omawianych tekstach żydowsko-amerykańskich pojawiają się nuty krytycznej powściągliwości wobec dążeń asymilacyjnych i krytyka postmodernistycznego relatywizmu. Silny jest też nacisk na wagę kulturowych korzeni w budowaniu poczucia tożsamości. Z feministycznych względów bohaterkom literatury żydowsko-amerykańskiej,

inaczej niż bohaterkom literatury indiańsko-amerykańskiej, ale podobnie jak bohaterkom meksykańsko-amerykańskim trudniej jest zaakceptować własną spuściznę kulturową bez zastrzeżeń, ze względu na jej wybujały patriarchalizm. Nieco inaczej niż w nieżydowskich literaturach etnicznych funkcjonuje w omawianych książkach topos powrotu do kraju kultury macierzystej, w tym wypadku Izraela. Podczas gdy w wielu tekstach etnicznych jest to okazja do potwierdzenia swojej etnicznej *dwuczłonowości*—pozwalająca podróżującym odkryć, że są w nieuświadomionym dotąd stopniu również Amerykanami—w omawianych powieściach Izrael spełnia rolę modelu i ostoji prawdziwej żydowskości wyznaczającej jej kryteria.

Doceniając rozliczne atuty książki *Stereotyped, Spirited, Embodied*—bogactwo w warstwie informacyjnej, wartościowe omówienia poszczególnych tekstów, przejrzystość argumentacji i języka—chciałabym zwrócić uwagę na pewien niedosyt wynikający z lektury rozdziału II. Poświęcony w założeniu duchowości literackich bohaterek, traktuje ją prawie wyłącznie przez pryzmat społecznego obyczaju i religijnego rytuału, nie zaś, jak by można oczekiwać, postaw i rozterek duchowych. W ujęciu dr Gasztold przedmiotem zainteresowania pisarek jest dokonywany przez ich bohaterki, wybór tej czy innej formy judaizmu, a—co za tym idzie—całego systemu norm i zasad określających miejsce i rolę kobiety w mniej lub bardziej ortodoksyjnej społeczności, nie zaś ich doświadczenie religijne czy refleksja o charakterze teologicznym. O jednej z bohaterek powieści Tovy Mirvis, która powraca do radykalnej ortodoksji, Gasztold pisze tak: „Apart from a clear set of instructions and a sense of belonging, [her] newfound faith allows her to have what she never had: a huge and bustling family ‘that would dispel [her] loneliness’” (118). Takie właśnie potraktowanie w książce “duchowości” jako wyłącznie praktykowanie pewnych społecznych obyczajów oraz religijnych nakazów i zakazów, każe się zastanowić na ile Autorka właściwie odczytuje przesłanie omawianych tekstów, a na ile przyjmuje redukcjonistyczną, społeczno-obyczajową interpretację tego co sama określa jako „strict religious *beliefs*” (125).

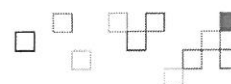
Zastrzeżenie mniejszej rangi dotyczy uderzającej dysproporcji pomiędzy literaturoznawczą (deklarowaną w tytule) a kulturoznawczą dominantą w zainteresowaniach autorki. Duże fragmenty tekstu nie mają nic wspólnego z literaturą, są natomiast obszernymi wprowadzeniami historyczno-kulturoznawczymi do tematyki, która potem zostaje częściowo zilustrowana i częściowo rozwinięta w analizach tekstowych. Czasem, jak w przypadku otwierającego trzeci rozdział szkicu o historii dyskursów cielesności, mamy do czynienia ze zbyt szeroko zakrojonym przedsięwzięciem, które staje się nieomal odrębną całością, skądinąd wartościową jako przegląd istniejących teorii, ale niekoniecznie w całości relewantną dla wywodu. Autorka przyjmuje w swojej książce postawę przewodnika wprowadzającego czytelnika nieomal od podstaw w świat literatury amerykańsko-żydowskiej, co biorąc pod uwagę potencjalnych adresatów publikacji nie wydaje się konieczne.

Pomimo tych zastrzeżeń, uważam, książkę Brygidy Gasztold za pozycję wartościową i dokumentującą kwalifikacje Autorki jako świadomego swoich celów i metod badacza literatury amerykańsko-żydowskiej. Książka wnosi oryginalny wkład w polskie badania nad tym pisarstwem, zwłaszcza w zakresie wciąż niedowartościowanej przez krytykę amerykańistyczną literatury autorstwa kobiet z lat siedemdziesiątych oraz z końca XX wieku. Dr Gasztold podejmuje w swoim opracowaniu ważne tematy kulturowe, traktuje o nich w sposób kompetentny, a także wskazuje na możliwości i kierunki dalszych badań. Tym samym *Stereotyped, Spirited and Embodied* spełnia wszelkie wymogi stawiane rozprawom habilitacyjnym.

Ocena dorobku naukowego

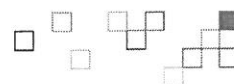
Dorobek naukowy dr Brygidy Gasztold to przede wszystkim 3 książki opublikowane po uzyskaniu stopnia doktora. Pierwsza z nich, *To the Limits of Experience: Jerzy Kosiński's Quest for Self-Identity*, to książkowe wydanie rozprawy doktorskiej, druga, *Negotiating Home and Identity in Early Twentieth Century American Jewish Narratives*, to monografia poświęcona piśmiennictwu Żydów amerykańskich przełomu XIX i XX wieku, trzecia to omówiona powyżej monografia stanowiąca podstawę wszczęcia procedury habilitacyjnej. Oprócz publikacji książkowych, Habilitantka ma na swoim koncie siedemnaście artykułów już opublikowanych w czasopiśmie polskich oraz pracach zbiorowych wydanych za granicą. Sześć kolejnych jej tekstów znajduje się w druku lub jest aktualnie recenzowanych. Część z tych siedemnastu artykułów figurujących jako odrębne teksty weszła potem w formie bardziej lub mniej przeredagowanej w skład rozprawy habilitacyjnej (n.p. „Crossing the Virtual Partition: Changing Jewish Rituals in Women's Narratives” czy “Self-Sacrificing and/or Overbearing: The Jewish Mother in Cultural Imagination”). Praktyka taka jest dość rozpowszechniona i nie widzę w niej nic nagannego, a raczej świadectwo stopniowego, konsekwentnego i trwającego kilka lat procesu tworzenia całości koncepcyjno-materiałowej, jaką jest książka. Moją wątpliwość budzi natomiast włączenie do spisu publikacji w druku (oraz sama decyzja o publikacji) tekstu „Making America Jewish Home through Cultural Representation of the Ghetto Girl Stereotype”, który jest/będzie tylko przedrukiem z wydanej już książki habilitacyjnej (por. str. 36-47). Dorobek Habilitantki jest na tyle obszerny, że nie wymaga tego rodzaju optycznie pomnażających zabiegów. W tym miejscu należy jednocześnie zaznaczyć, że na liście publikacji znajduje się również cała grupa tekstów całkowicie samoistnych i wykraczających daleko tematyką poza kwestie rozważane w pracach monograficznych Habilitantki. Do tej grupy należą na przykład artykuły „Post-WWI Poland Through the Eyes of a Jewish Soldier”, „The Continuing Story of the Yiddish Language”, czy “Physical and Imaginary Landscapes in the Fiction of Jane Urquhart”. Są to z reguły prace nowsze, świadczące o stale poszerzającym się polu zainteresowań dr Gasztold,

jak i, być może, o kształtującym się nowym kierunku jej badań pohabilitacyjnych.

Jako naukowiec Habilitantka ma bardzo wyraźne oblicze. Przedmiotem jej zainteresowań, badanych z pasją, konsekwentnie, wielotorowo, w ujęciu historycznym i współczesnym, jest emigrancka literatura żydowska w USA, literatura żydowsko-amerykańska i żydowsko-kanadyjska. Problematyka najczęściej absorbująca jej uwagę to: 1. Transformacje tożsamości w wyniku emigracji; 2. Strategie i problemy asymilacyjne; 3. Konflikt na styku tradycji (zwłaszcza ortodoksyjnej tradycji religijnej) i aspiracji asymilacyjnych; 4. Percepcja emigrantów przez mainstream. Pryzmatem, poprzez który bada te zjawiska jest doświadczenie kobiet zmieniające się w rytm transformacji społeczno-kulturowych sytuacji żydowskich emigrantów w Ameryce, zwłaszcza pod wpływem sukcesu asymilacyjnego drugiego i trzeciego pokolenia oraz pod wpływem feministycznej krytyki patriarchalnych fundamentów kultury judeo-chrześcijańskiej. Materiał literacki, do którego w swoich rozważaniach odnosi się Habilitantka jest imponująco szeroki. Obejmuje piśmiennictwo żydowskie w Ameryce końca XIX wieku, twórczość mniej i bardziej znanych pisarzy i pisarek pochodzenia żydowskiego drugiego pokolenia (Philip Roth, Herman Wouk) po pisarstwo najmłodszej generacji twórców żydowsko-amerykańskich (Michael Chabon, Nathan Englander, Dara Horn) oraz najnowszej fali żydowskiej emigracji do Ameryki Północnej (David Bezmozgis).

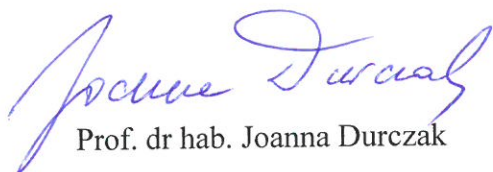
Pisząc o literaturze dr Brygida Gasztold skupia się bardziej na jej warstwie dokumentacyjnej niż na zagadnieniach formalno-warsztatowych. Teksty w jej interpretacji to przede wszystkim forma zapisu losów diaspory żydowskiej na kontynencie północno-amerykańskim, zapisu, który jest eksplikowany poprzez bardzo obszerne odniesienia kontekstowe o charakterze historycznym i kulturoznawczym. Myślenie o literaturze w kategoriach dokumentu socjologiczno-kulturoznawczego leży też u podstaw kilkakrotnie wyrażanej przez Autorkę nadziei, że jej prace okażą się w jakiś sposób pomocne dla lepszego zrozumienia współczesnej rzeczywistości, zwłaszcza w kontekście nasilających się zjawisk emigracyjnych i problemów z nimi związanych. Jednak ta wyraźna dominanta zainteresowania poziomem dokumentacyjnym, niewątpliwie uzasadniona w odniesieniu do tekstów starszych, wydaje się być nieco ograniczająca w omówieniach zdecydowanie bardziej artystycznie wyrafinowanej i samoświadomej twórczości pisarzy współczesnych. Dlatego z zadowoleniem odnotować należy wyraźną korektę i poszerzenie dotychczasowej perspektywy, na przykład w artykule poświęconym opowiadaniu Nathana Englandera, „Śmiech przez łzy: Mędrcy z Chełma i Holocaust”, w którym wśród tematów przewodnich pojawia się rozbieżność pomiędzy językowym a mentalnym obrazem świata czy kwestia poszukiwania przez pisarza języka i środków artystycznych zdolnych do zmierzenia się z tematem Holocaustu.

Lektura prac dr Brygidy Gasztold nie pozostawia wątpliwości, że jest ona znakomitą znawczynią historii Żydów w Ameryce oraz doświadczoną badaczką ich twórczości literackiej. Jej prace są cennym przewodnikiem, i to zarówno dla specjalistów jak i dla początkujących, po świecie i wyobraźni twórczej żydowskich emigrantów i ich w różnym stopniu zasymilowanych potomków. Z punktu widzenia amerykańisty czy kanadyisty są godne uwagi, jako polemizujące z rozpowszechnionym przeświadczeniem o zmierzchu żydowskiej literatury etnicznej, a z drugiej strony jako dokumentujące podatność twórczości żydowsko-amerykańskiej na bodźce kulturowe determinujące kształt literatury północnoamerykańskiego mainstreamu, takie jak—na różnych etapach historycznych—kontrkultura, feminizm, postmodernizm, czy ideologia wielokulturowości. Z tego drugiego powodu badania dr Gasztold są również w sferze zainteresowania judaistów, co potwierdza fakt publikowania przez nią również w takich pismach specjalistycznych, jak *Studia Judaica* czy *Scripta Judaica Cracoviensia*. Wiele z jej prac, może być jednocześnie użytecznych w dydaktyce uniwersyteckiej, gdyż zawiera przystępne a niepowierzchowne wprowadzenia do problematyki, takiej jak na przykład pochodzenie i funkcja stereotypów, dyskursy cielesności, czy tradycja żydowska z perspektywy genderowej.

Oceniając dorobek Habilitantki nie sposób nie wspomnieć, że jako pracownik Politechniki Koszalińskiej, prowadzi swoje badania naukowe w środowisku z oczywistych względów niezapewniającym jej zaplecza i wsparcia humanistycznego. Choć instytucjonalnie oddalona od środowisk humanistycznych, dr Gasztold mimo wszystko jest w nich dobrze znana, tak w kręgach kanadyistycznych i judaistycznych, jak i amerykańistycznych. Jest doceniana jako uczestnik branżowych konferencji oraz stała kontrybutorka do środowiskowych publikacji. W macierzystym środowisku akademickim spełnia również ważną rolę, wprowadzając weń element humanistyczny, jako Kierownik miejscowej Katedry Neofilologii oraz jako prodziekan Wydziału Humanistycznego.

W świetle wszystkich powyższych faktów i ocen uznaję dorobek dr Brygidy Gasztold za spełniający kryteria określone w art. 16 Ustawy z dnia 14 marca 2003 o stopniach i tytule naukowym. Tym samym wnoszę o dopuszczenie jej do dalszych etapów procedury habilitacyjnej.

Prof. dr hab. Joanna Durczak

Lublin, 27 grudnia 2015

